

Vabariigi Valitsuse määruse
„Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala kaitse-eeskiri“ eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

„Looduskaitseaduse“ § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ning kehtestada ala kaitsekord.

Kavandatava Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) territoorium on olnud suuremas osas kaitse all Ahja jõe ürgoru keskjooksu maastikulise kaitsealana alates 11. juulist 1957, mil Eesti NSV Ministrite Nõukogu võttis vastu määrusega nr 242 «Abinõudest looduskaitse organiseerimiseks Eesti NSV-s». Praegu kehtiv kaitseala kaitse-eeskiri ja välispiiri kirjeldus on kinnitatud Vabariigi Valitsuse 17. juuli 2001. a määrusega nr 247 „Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala kaitse-eeskiri”. Vastavalt „Looduskaitseaduse” § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni kehtestatakse „Looduskaitseaduse” alusel uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid korrigeeritakse olemasoleva kaitstava loodusobjekti piire Eesti põhikaardi (1:10000) viimase versiooni alusel ning kehtestatakse uus kaitse-eeskiri.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud endise Riikliku Looduskaitsekeskuse kaitse planeerimise spetsialist Kaili Preismann, Keskkonnaameti looduskaitse bioloog Toomas Hirse (tel 740 7137; toomas.hirse@keskkonnaamet.ee) ning Keskkonnaameti kaitse planeerimise spetsialist Taavi Tattar (tel 786 8371; taavi.tattar@keskkonnaamet.ee), eelnõuga kavandatud kitsenduste vajalikkust, „Looduskaitseadusele“ vastavust ja seletuskirja nõuetekohast vormistust kontrollisid Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Roland Müür (tel 627 2184; roland.myyr@keskkonnaamet.ee) ja Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna spetsialist Marika Erikson (tel 626 2880; marika.erikson@envir.ee). Eelnõu keeletoimetaja oli Enel Ormus (tel 626 2906; enel.ormus@envir.ee) ja eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna jurist (tel).

2. Eelnõu sisu

Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta Ahja jõe keskjooksu ürgorgu, selle lisaorge, oruveerudel esinevaid liivakivipaljandeid, allikaid, koopaid, ürgorgu ümbritsevaid kultuur- ja loodusmaastike ning ohustatud, haruldasi ja kaitsealuseid liike, seal hulgas loomaliike, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab II lisas – paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*), mis kuulub ühtlasi II kaitsekategooria liikide hulka ning III kaitsekategooria liikide hulka kuuluvaid hinki (*Cobitis taenia*), võldast (*Cottus gobio*) ja rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*) ning nende elupaiku, lisaks sellele on kaitse-eesmärgiks kaitsta I kaitsekategooria seeneliiki limatünnikut (*Sarcosoma globosum*), II kaitsekategooria taimeliike austria roidputke (*Pleurospermum austriacum*) ja kevad-ristmadarat (*Cruciata glabra*) ning II

kaitsekategooriasse kuuluvat jäälindu (*Alcedo atthis*), samuti elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisas – jõed ja ojad (3260 – sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ lisale I, kusjuures tärniga on tähistatud esmatahtsad elupaigatüübid), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), allikad ja allikasood (7160), liivakivipaljandid (8220) ja vanad loodusmetsad (9010*).

Kaitseala on tsoneeritud kaheks sihtkaitsevööndiks ja kaheks piiranguvööndiks. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik kaitsealuste liikide elupaikade ja metsakoosluste loodusliku arengu ning metsailme tagamiseks ning poollooduslike koosluste säilimiseks.

Piiranguvööndisse jäävad piirkonna majanduslikult kasutatavad alad, õuemaad, põllumaad ja muud looduskaitseleise seisukohalt vähem väärtuslikud alad.

Kaitse-eeskirjaga on inimestel lubatud kaitsealal viibida, pidada jahti, püüda kala, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Kaitseala teedel on lubatud sõidukiga sõitmine. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid kaitseala valitseja nõusolekuta on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning piiranguvööndis liinirajatiste hooldamiseks vajalikel töödel, maatulundusmaal metsa- või põllumajandustöödel ning õuemaal. Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud ainult kohtades, mis on selleks ette valmistatud ning mille kaitseala valitseja on kooskõlastanud ja tähistanud. Telkimine ja lõkke tegemine õuemaal on lubatud omaniku loal. Kaitsealal on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul välja arvatud Valgemetsa piiranguvööndis ürituste korraldamiseks ettevalmistatud kohas, kus rohkem kui 1000 osalejaga rahvaürituste korraldamine on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Kogu kaitsealal, sõltumata vööndist, on lubatud olemasolevate teede, sildade ja elektriliinide hooldustööd.

Kaitselal on keelatud mootoriga veesõidukiga sõitmine välja arvatud järelevalve-, teadus- ja päästetöödel ning Ahja piiranguvööndis Saesaare paisjärvel, kus 15. juunist kuni 30. septembrini on lubatud sõita neljataktilise kuni 15-hobujõulise mootoriga veemootorsõidukiga, kiirusega kuni 7 kilomeetrit tunnis, vältimaks võimsamate mootorpaatidega ning skuteritega sõitmist Saesaare paisjärvel. Tugeva lainetuse tekitamine paisjärvel mõjub negatiivselt veekogu kalda-elustikule ja ohustab paisjärve kaldail asuvaid paljandeid. Eelnõu punkti, mida soovitas ka ekspert ja mis ütles et, kaitseala valitsejal on õigus mootorita ujuvvahenditega sõitmist ajaliselt piirata, jäeti eelnõu koostajate poolt siiski sätestamata, kuna kehtiv seadusandlus ei võimalda seda. Probleem oli tõstatatud jäälinnu pärast, keda väidetavalt rohke kanuumatkajate arv häirivat. Ajalisi piiranguid saab seada aga sihtkaitsevööndis, kuid Ahja jõgi antud eelnõu kohaselt on arvatud piiranguvööndisse. Samuti pole veel selge, kas üldse ja kui kauaks neid piiranguid vaja oleks.

Kaitsealal ei ole lubatud ilma kaitseala valitseja nõusolekuta muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlvikute sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoimingud, väljastada metsamajandamiskava, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, anda projekteerimistingimusi, anda ehitusluba ning nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks, ja rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee-erikasutusluba või ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks.

Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja pool-looduslike koosluste säilitamiseks. Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, välja arvatud kaitse-eeskirjas sätestatud erisused. Sihtkaitsevööndis on keelatud uute ehitiste püstitamine, välja arvatud rajatiste püstitamine ja hooldamine õppe- ja matkaradadel ning kaitseala valitseja poolt tähistatud laagripaikades. Ahja jõe ürgoru MKA on väga kõrge külastuskoormusega, mistõttu on äärmiselt oluline suunata kaitseala külastajaid kõrge kaitseväärtusega paikadest eemale või suunata neid liikuma mööda kindlaid radu, kus nad kaitseväärtusi ei ohusta. Seda on võimalik teha kvaliteetsete õppe- ja matkaradadega.

Taevaskoja sihtkaitsevööndis on lubatud metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile valikraiega, kusjuures kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudmisi raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse osas. Sihtkaitsevööndis on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Samuti on sihtkaitsevööndis lubatud poollooduslike koosluste hooldamine nende ilme ja liigilise koosseisu tagamiseks.

Kaitsealal on kaks piiranguvööndit: Ahja jõe ja Valgemetsa piiranguvöönd. Ahja jõe piiranguvööndi kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse ning maastikuilme ja -elementide säilimine, niidukoosluste säilitamine ning liikide elupaikade kaitse. Valgemetsa piiranguvööndi kaitse-eesmärk on maastikuilme säilimine. Kaitseala piiranguvööndis on lubatud majandustegevus arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud kitsendusi. Piiranguvööndis on kaitseala valitsejaga kooskõlastades lubatud uute ehitiste püstitamine, välja arvatud alla 4 m kõrguste rajatiste püstitamine õuealal ning karjaaedade rajamine. Õuemaal paiknevate alla 4 m kõrguste rajatiste ning karjaaedade püstitamiseks pole kaitseala valitseja nõusolekut tarvis. Kaitseala valitseja nõusolekul piiranguvööndis on lubatud põllumajandusmaadel maastiku ilme taastamiseks ning vaadete avamiseks raadamine. Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud rajatiste püstitamine ja hooldamine õppe- ja matkaradadel ning kaitseala valitseja poolt tähistatud laagripaikades.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud uuendusraie, kusjuures raiete tegemisel peab arvestama järgmisi tingimusi: langil tuleb elustiku mitmekesisuse tagamiseks säilitada kasvavaid puid ja nende säilinud osi tüvepuidu kogumahuga vähemalt 20 tm/ha; elustiku mitmekesisuse tagamiseks jäetavad puud valitakse erinevate puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, samuti eritunnustega nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puid; elustiku mitmekesisuse tagamiseks jäetavad puud koristamisele ei

kuulu ja jäävad metsa alaliseks, lageraiet võib teha kuusikutes ja kuuse-enamusega puistutes kuni 1 ha suuruse langina, turberaietest võib teha häil- ja aegjärkset raiet, mille raiejärkude vahe peab olema vähemalt 10 aastat ning kaitseala valitsejal on koosluse liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamiseks õigus esitada nõudeid raieaja, puidu kokku- ja väljaveo, raielangi puhastamise viiside, puistu koosseisu ja täiuse ning turberaie liigi kohta.

Keelatud on uue maaparandussüsteemi rajamine, maavara kaevandamine, puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine. Keelatud on veetaseme ja kaldajoone muutmine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul olemasolevate tiikide ning Saesaare ja Kiidjärve paisjärvede puhastamisel ning loodusliku veerežiimi taastamisel. Keelatud on liigilise ja vanuselise mitmekesisuse vähendamine ning puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Juhul kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu kuiva ilmaga.

Piiranguvööndi poollooduslike koosluste ja rohumaade esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine.

Kaitseala tüübiks on valitud maastikukaitseala, kuna olulisima osa kaitsealast moodustab Ahja jõe ürgorg koos paljanditega. Alal on väga kõrge külastuskoormus.

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi ja eksperdiarvamust kaitse-eeskirja, tsoneeringu ning kaitsekorra kohta. Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal esinevate liikide, looduslike elupaikade ja maastikuelementide soodsa seisundi. Leebem kaitseréžiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala pindala on 1157 hektarit, sellest veeala on ligi 70 ha, eramaad 625 hektarit ja jätkuvalt riigi omandis olevat maad 69 hektarit.

3. Maaomanike seisukohad

Esitatakse pärast kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamist.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Ahja jõe ürgoru maastikukaitseala kaitsekorra kavandamisel on lähtutud "Looduskaitseaduses" esitatud nõuetest ning arvestatud vastavust Euroopa Liidu õigusele, eelkõige nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ ja nõukogu direktiivile 79/409/EMÜ. Ahja jõe ürgoru maastikukaitsealale jääv ala on Vabariigi Valitsuse 2004. a 05. augusti korralduse nr 615-k "Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri" punkti 2 alapunkti 6 kohaselt määratud Natura 2000 võrgustiku alaks.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Vastavalt Riigikogus 12. märtsil 2008 vastu võetud „Maamaksuseaduse muutmise seadusele“ on kaitseala sihtkaitsevööndi maa maamaksust vabastatud ja piiranguvööndi

maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Sellest lähtuvalt korrigeeritakse omavalitsuse eelarvesse laekuva ja riigi eelarvest kompenseerimist vajava maamaksu suurust. Seadus jõustus 2009. aasta 1. jaanuaril.

Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub “Riigi Teataja seaduse” § 5 lõikes 5 sätestatud ajal.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Jaanus Tamkivi
Minister